

cereale tronconice, bitronconice, paralelipipedice, din papură, din trunchiuri scobite, din recipiente din doage- butoaie, căzi, recipiente din scânduri-dulgherite hambarele, tâmplărite- lăzi de cereale.

D. Calendarul agricol-ritm de lucru rural

Viața rurală este puternic ritmată de derularea anotimpurilor. Empirismul multimilenar l-a adus pe om la concluzia legăturii dintre ciclul temporal, mișcarea astrelor și ciclul vegetal.

Arbeitsrhythmus und Landwirtschaftstechnische Ausstattung in dem Südosten Siebenbürgens im achtzehnten Jahrhundert und zu Beginn des neunzehnten Jahrhunderts (Zusammenfassung)

Die Menschen brauchen Raum, um sich die ihnen für das Überleben notwendigen Ressourcen zu beschaffen, um so die Erhaltung und ihr zahlenmäßiges Wachstum zu sichern und sich somit auch auf sozialer Ebene organisieren zu können.

In einem von Menschen bewohnten Gebiet, sind – abhängig von der natürlichen Umgebung, Oberflächenform, Klima, Fauna, Vegetation, der geographischen Lage – ein bestimmter Arbeitsrhythmus und eine landwirtschaftstechnische Ausstattung notwendig, welche diesen gegebenen Bedingungen angepasst ist.

Hier wird das Gebiet im Südosten Siebenbürgens im achtzehnten Jahrhundert und zu Beginn des neunzehnten Jahrhunderts in dieser Hinsicht untersucht.

LOISIR ȘI SOCIETATE. ÎNCEPUTURILE TURISMULUI LA SIGHIȘOARA

Nicolae Teșculă

În 1947, istoricul britanic John Pimlott constata că, știința istoriei a ignorat una dintre cele mai importante caracteristici ale culturii moderne: “*migrația celor în concediu spre mare, cât și munte*”¹. Căutarea în masă de variație într-un mediu străin, sub patronajul sigur al organizațiilor de turism, este reprezentativă pentru modernitate. Concediul anual reprezintă o ameliorare revoluționară a calității vieții, el a format obiceiuri, a transformat și a creat noi ramuri economice. Și într-adevăr, astăzi, turismul se numără printre cele mai mari branșe mondiale. Puterea de influență a lui *homo turisticus* în epocă este evidentă, dar până de curând știința istoriei abia dacă l-a luat în seamă.

În faza de apariție, se formează perspectiva turistică; turismul nu este în legătură cu un concediu anual, ci rămâne o întreprindere excepțională din punct de vedere temporal și social. În faza lungă de extindere și formare, care se poate diviza la rândul ei, de la începutul secolului al XIX-lea până la jumătatea secolului XX, turismul devine un comportament în timpul liber, canalizat în intervale ce se repetă din an în an. Se construiesc institutii corespunzătoare și infrastructură, se stabilește un set de practici turistice și o cunoaștere comună. Excluzivitatea socială a participării la turism se relaxează progresiv. În a doua jumătate a secolului XX urmează apoi faza de impunere și consolidare: călătoria din concediu devine o componentă firească în structura vieții majorității oamenilor.²

Natura lui jucauș fantastică i-a devenit însă oarecum penibilă burgezului. Așa că el a flancat acest proces de formare cu două mituri puternice: pe de o parte – recurgând la călătoria la băi – sanatarea și recreerea, pe de altă parte – recurgând la călătoria formativă – împărtășirea cunoștințelor și înțelegerea popoarelor. Totodată, turismul și-a apropiat aproape toate celelalte motive și forme de călătorie: munca, iubirea, serbarea, aventura, vindecarea sufletului, până la război ca aventură extremă;

1 Ute Frevert, H.-G. Haupt : *Omul secolului XX*, Iași, Ed. Polirom, 2002, p. 97

2 *Ibidem*.

mai ales călătoria curativă, congregațională și călătoria la oraș au devenit turistice. Chiar cine ajungea la Paris *cu afaceri* se năpustea în viața de noapte și făcea pelerinajul până la Arcul de Triumf, pentru a intra în posesia lui ca imagine sau întruchipare plastică și să-l ia cu el acasă.³

A petrece timpul liber într-un anume fel ține de stilul de viață adoptat de individ în societate. A.J. Veal examinează conceptul de *lifesyle*. El amintește mai întâi că este un concept însușit destul de marginal și mai ales un concept contestat. Ar putea el substitui vârsta, sexul sau clasa socială ca determinant al practicilor loisirului și să se impună ca o veritabilă alternativă susceptibilă de a explica practicile diversificate ale loisirului ?

Conceptul de *lifestyle* se confundă uneori cu cel de *subcultură*, dar ultimul, are și el propria istorie care dezvăluie ambiguitățile utilizării sale în activitățile neomarxiste și feministe și sensul restrâns care i-a fost dat de reflexiile asupra claselor sociale. După Veal utilizarea conceptului *lifestyle* trebuie să se înscrie în dezvoltarea unui cadru teoretic în care studiile despre loisir, care se limitează deseori la studii descriptive, să aibă cu adevărat necesitate.⁴

Aceste elemente se impun și în cazul Sighișoarei., astfel, pentru urbea noastră, cetatea a reprezentat încă din secolul al XIX-lea un mare potențial turistic. Fascinația pentru Evul Mediu era una dintre preocupările majore ale ideologiei romantice. Cu ocazia adunării generale a *Societății istorice maghiare*, organizată la inițiativa istoricului și deputatului Karl Fabritius în orașul de pe Târnava Mare în 1879, participanții au fost fascinați de multitudinea de clădiri medievale și atunci apare ideea organizării unei instituții muzeale. Acum se organizează o expoziție, care va însufleți pe tânărul student Josef Bacon și pe doi frați Friedrich și Heinrich Kraus să pună bazele unui muzeu de istorie și artă. Această idee, de altfel, a apărut în paginile lui *Gross-Kokler Bote*, unde se milita pentru utilizarea unor turnuri din cetate. Din păcate ideea a fost reluată cu 20 de ani mai târziu, când în 1896 cu ocazia jubileului maghiar, o adresă din partea guvernului cerea comunităților să întemeieze instituții umanitare sau culturale. În acest context referatul lui Josef Bacon a fost aprobat de

3 *Ibidem*.

4 Johanne Charbonneau și Madeleine Gauthier, „Introduction: culture et mode de vie” în *Loisir et société / Society and Leisure*, vol. 24, no 22002 – Presses de l’Université du Québec, p. 23.

consiliul orașenesc socotindu-se că alegerea înființării unui muzeu în Turnul cu Ceas este una foarte bună și în același timp ieftină pentru bugetul orașului.⁵

La 24 iunie 1899 se deschideau porțile Turnului cu Ceas, unde era organizat cu sprijinul asociației Sebastian Hann muzeul *Alt Schaessburg*. În viziunea lui Josef Bacon, scopul inaugurării acestui muzeu a fost de a se promova valorile culturale și spirituale ale comunității germane din Sighișoara; de a se susține artiști plastici locali prin expoziții, întruniri și aplicarea în construcții, atât urbane, cât și rurale, stilurile artistice vechi.⁶

Alături de acest muzeu, din inițiativa aceluiași custode inimos, dr. Josef Bacon va lua ființă într-o anexa a Turnului cu Ceas, în anul 1912, *Muzeul de Igienă*, care cuprindea peste 700 de planșe și grafice cu privire la epidemiile care au lovit orașul și altele cu privire la evoluția demografică a urbei. La acesta se va mai adăuga *Muzeul de etnografie săsească*, organizat în *Casa cu Șindrila* din anul 1908 și *Muzeul Școlar* în sacristia *Bisericii Mănăstirii* în 1932.⁷

Nici românii nu se vor lăsa mai prejos și în anul 1937, într-o casă închiriată în orașul de jos, etnograful și folcloristul Gheorghe Cernea, învățător din Paloș-Ardeal va pune bazele unui muzeu etnografic românesc – *Muzeul Etnografic Târnăvean*.⁸

Alături de cetate pentru sighișoreni, de-a lungul timpului au existat mai multe locuri cu o anume încărcătură, care deși nu au făcut parte din intravilanul orașului au reprezentat sau reprezintă repere și locuri de petrecere a timpului liber. Această activitate este legată îndeosebi de epoca modernă și de evoluția industrială, care au făcut ca omul să dispună de timp și pentru recreere. Lumea modernă a creat în acțiunea ei de secularizare sărbătoarea laică sau națională care avea rolul de a crea cetățeni fideli și responsabili față de stat. Sărbătoare națională cuprindea două părți. Dimineața cu manifestări oficiale, defilări și discursuri și a doua parte a zilei rezervată de obicei sărbătorii câmpenești în anumite locuri, care cu timpul vor dobândi o semnificație deosebită.

Majoritatea sighișorenilor își aduc aminte cu mai multă sau mai puțină nostalgie

5 Richard Ackner *Das Bacon-Buch. Von Mosel an die Koklel. Familiengeschichte*, Familiendruck und für Siebenbürgische Bibliothek Gundelsheim, 2002, p. 77.

6 *Die Schäßburger Museen*, Friedrich Horedth Verlag, Sighisoara, 1933, p. 2.

7 *Ibidem*, pp. 4-10.

8 Adriana Antihi, „Despre activitatea muzeelor din Sighișoara” în *Vatra*, 6, 2006, p. 20.

de sărbătorile oficiale din perioada comunistă, când mai ales primăvara și vara de 1 și 2 mai, respectiv de 23 și 24 august se ieșea după amiaza la „iarbă verde”. existau o serie de locuri favorite. Cel mai ocupat loc era fără discuție *Villa Franka*, unde prezenta unui restaurant și a vastei poieni plină de răcoare și verdeață făcea ca aici să fie locul preferat de petrecere a timpului liber.

Apariția acestei locații se datorează spiritului romantic al secolului al XIX-lea, care a adus cu sine noțiunea de timp liber, adică o perioadă din săptămână care nu era dedicată lucrului, ci recreerii, delectării. În fiecare localitate din Europa au apărut în această perioadă anumite spații dedicate.

Cel mai ocupat loc pentru Sighișoara, era fără discuție *Villa Franka*, unde prezenta unui restaurant și a vastei poieni plină de răcoare și verdeață făcea ca aici să fie locul preferat de petrecere a timpului liber. Dacă, ar fi să dăm crezare unei mici legende pe care pe care domnul preot Nagy Ferenc ne-a transmis-o, bazele vechii cabane, de unde se va dezvolta mai apoi actualul restaurant, a fost pusă de doi frați, care ulterior s-au certat asupra numelui cu care trebuia botezată cabana. În cele din urmă au fost împăcați de prieteni prin atribuirea numelui de *Villa Franka*. Acest nume a fost acordat deoarece la aceea vreme în nordul Italiei se dădeau lupte între francezi și austrieci, iar un armistițiu între cele două armate a fost semnat într-o mică localitate piemonteză numită *Villa Franka*. Astfel, se spune că prietenii au reușit să împace pe cei doi frați și numele platoului de pe dealul *Siechhof* a rămas până azi sub acest nume.

Dincolo de legendă apariția cabanei sub acest nume este atestată mult mai târziu. La finele secolului al XIX-lea în Ardeal a fost înființată o asociație dedicată drumețiilor și petrecerii timpului liber și anume *Siebenbürgische Karpaten Verein* (*Asociația Carpatină Ardeleană*), care avea o filială și la Sighișoara. Asociația a demarat o serie de acțiuni în zona munților Harghita și Făgăraș, unde au marcat trasee și au pus bazele a două cabane, una existentă și azi în Munții Făgăraș. Ea a funcționat până în 1944, când a fost desființată. Acum asociația a fost reînființată având o filială activă și la Sighișoara.⁹

În întreaga ei activitate, asociația s-a preocupat și de zona Sighișoarei, care

9 *Schäßburg Bild ein Siebenbürgischen Stadt*, Rautenburg Verlag, 1998, pp. 273-275 (in continuare *Schäßburg...*).

datorită prezenței acestor dealuri împădurite merita pusă în valoare. De asemenea a marcat trasee și zonă și de numele ei se leagă și apariția acestui spațiu numit *Villa Franka*.

Presa vremii vorbește de inaugurarea cabanei în vara lui 1897, când se recomanda cu căldură ca sighișorenii iubitori de drumeții și de natură să urce pe dealul *Siechhof*, de unde de la cabana *Villa Franka* li se oferă o perspectivă unică asupra orașului.

În numărul din 4 iulie 1897 săptămânalul sighișorean *Schaessbuger Anzeiger* menționa: “*Inaugurarea Villei Franka va avea loc duminică 4 iulie la orele 4. 30. Cele mai importante puncte din program în afară de discursuri sunt concertul corului bărbătesc al Asociației Muzicale, dans și seara un are foc de tabără*”¹⁰

Cu această ocazie se deschidea unul dintre cele mai frumoase locuri din Sighișoara, un loc excepțional de promenadă și de petrecere a timpului liber, oferind o priveliște excepțională asupra orașului Sighișoara.

Asociația Carpatină Ardeleană a administrat această cabană până în anul 1919, când o va vinde unei bănci de credit meșteșugăresc. Se pare că va rămâne în această proprietate până în jurul celui de-al doilea război mondial.¹¹

După război, noua conducere comunistă va găsi să transforme cabana în locuință socială, ceea ce a dus la devastarea acesteia, iar după unele voci la incendierea ei. Totuși, undeva în anii 60, prin munca voluntară a muncitorilor din fabricile sighișorene, cabana a fost reconstruită, primind numele de Dealul Gării. În memoria colectivă a rămas vechiul nume, *Villa Franka*, care a fost reșezat după 1990.

Aceasta este istoria primului loc dedicat timpului liber din Sighișoara, și nu credem că este completă. De acest loc se leagă și se vor lega amintirile sighișorenilor, dar și ale turiștilor care au vizitat, vizitează și vor vizita orașul nostru.

În aceeași zonă, la loc de cinste era *Serkesch-ul*, unde se putea ajunge coborând prin pădure de pe *Villa Franka*. Locul era prielnic mai ales prin existența lacului și a unei pășuni tăiate în pădure care avea forma unui triunghi de unde și numele de „*Triunghiul din Serkesch*”. Zona era apreciată datorită lacului fost braț al Târnavei înainte de construirea căii ferate. Asupra etimologiei numelui *Serkesch* nu avem

10 *Schaessbuger Anzeiger*, XXV Jahrgang, Sonntag, den 4. Juli 1897, nr. 27, p. 3.

11 *Schäßburg...* p. 275.

informații.

Pentru locuitorii Corneștiului, locul de petrecere a timpului liber a fost cabana Hula Daneș, aflată pe drumul ce duce spre Mediaș și de aici în extensie pe atât de mult discutatul în ultimii ani Breite. Aici pe Breite se organiza o sărbătoare numită de către sași *Scopationfest*.

Aceasta era o sărbătoare a primăverii organizată anual de școală. Numele de *Scopation* vine de la latinescul *Scopa* ceea ce însemna mătură sau nua. La început se pare că era un obicei medieval conform căruia în fiecare primăvară elevii trebuiau să aducă la școală nuiele din care făceau mături pentru curățenie. Se sărbătorea în luna mai dar nu avea legătură cu 1 Mai.

În după amiaza din ajunul sărbătorii conducerea organizației de elevi de la Gimnaziul evanghelic –*Coteus*-formată din *Rex*, *Narator*, *Adjunct*, *Fuchsmaior*, *Primus Musicus* și ceilalți căpitani de la școlile sighișorene evanghelice organizau o deplasare în locul din afara orașului, unde se amenaja spațiul de dans, terenul de sport și umbrarele pentru diversele instituții din oraș numite *kaa*. A doua zi dimineața formațiunile muzicale ale elevilor se adunau în fața Turnului cu Ceas de unde plecau apoi prin tot orașul trezind populația și invitând-o la marea sărbătoare. Prima parte a acestei sărbători era defilarea școlilor. Se adunau elevii în fața casei parohiale din Cetate îmbrăcații băieții gimnaziști în uniforme negre, iar băieții mici în cămăși albe și fetele în rochii albe, toți aceștia purtând pe umăr coroane late din frunze de stejar. Se cobora apoi din Cetate pe sub Turnul cu Ceas și se ajungea în piața de jos –*Marktplatz* unde îi aștepta primarul cu consilierii.

Apoi devenea o serbare câmpenească mutându-se în locul din afara orașului amenajat cu o seară înainte, unde familiile plecau cu carele de boi pregătite cu mâncare și băutură și împodobite cu coronițe de flori și stegulețe. Se așezau la locul stabilit, în jurul carelor apăreau mese, aici elevii cu fanfara defilau în fața corpului didactic, iar șeful elevilor de la Școala din Deal (*Rex*) ținea un discurs, urma apoi răspunsul rectorului (directorul școlii). Între timp se încălzea mâncarea pregătită, iar după masă se organizau întreceri sportive și se petrecea până târziu. De obicei această sărbătoare se desfășura pe platoul Breite și erau programate două zile, tocmai ca în caz de vreme nefavorabilă să se poată reprograma.¹²

12 Legat de Scopationfest vezi: *Schässburg...*, pp.186-194 și Gheorghe Baltag, *Sighișoara*.

Ziarele sighișorene ne oferă la sfârșitul secolului al XIX-lea o multitudine de informații în fiecare an privind organizarea. Pentru 1899 se relatează: „*Scopationfest. Cum am aflat, marți 16 eventual 17 a a(cestei) l(uni) sărbătoarea școlară din luna mai a corpului școlar evanghelic va avea loc pe Breite,*”¹³

Sărbătoarea câmpenească de lina mai nu era doar un specific al școlilor evanghelice și a populației germane din oraș. Atât românii cât și maghiarii din urbe organizau separat pe școlile confesionale existente manifestări similare, care însă purtau denumiri de genul *Majalis* sau simplu *Sărbătoarea de Mai* (Maifest). Numărul din 17 mai 1991 al lui Groß-Kokler Bote anunța că pe lângă Scopationfest al școlii evanghelice: „*În 1 a a(cestei) l(uni) a avut loc în dealul Siechhof sărbătoarea de mai a elevilor romano-catolici. Plecarea din cetate a urmat după ora 8 dimineața cu muzică. După-amiaza părinții și copii, dar și public se găseau pe dealul Siechhof la sărbătoarea de mai. La orele 10 seara excursioniștii veneau în cortegii largi acasă.*”¹⁴

Românii vor fi pătrunși și mai mult de acest microb al sărbătorii câmpenești, preluând chiar și modelul săsesc: „*Sărbătoarea de mai a tinerimii școlare române a avut loc în 2 a a(cestei) l(uni) în <întreg nou înscenată>. Nu cum înainte era obișnuit din cartierul românesc în drum direct spre locul sărbători. Tinerimea școlară română s-a mișcat pentru prima dată din locul de adunare a școlii greco-orientale din Cetate, strada Schanzgasse (...) în aceeași ordine ca și tinerii școlari sași evanghelici.*”¹⁵ Din păcate nu ne oferă informații privind locul desfășurării. Însă anul 1900 aduce și clarificarea necesară și anume se organizează pe Breite și este legată sărbătoarea câmpenească de Rusaliile pe stil vechi: „*Majalis românesc. În 11 a a(cestei) l(uni) a doua zi de Rusalii st(il) v(echi) a fost ținută de școala românească și de locuitorii români pe Breite, festivitatea lor anuală a pădurii. Frumosul cortegiu ordonat a mers de la Școala greco-ortodoxă jos deasupra Marktplatz-ului sub clinchetul muzicii și a strigătelor de VIVAT în pădurea verde.*”¹⁶

Din păcate această frumoasă sărbătoare a fost brusc întreruptă de evenimentele de la finele celui de-al doilea război mondial, când regimul comunist a interzis organizarea acesteia. Ceea ce a rămas din această frumoasă tradiție este doar prezența la finele anului școlar a defilării absolvenților liceelor sighișorene.

Perioada verii aduce în secolul XIX și un alt obicei acela de a evada pe o perioadă lungă din mediul urban. Noua modă a „schimbării de aer”, care după medicina vremii era absolut necesară de a scăpa în special de ravagiile provocate în populație de tuberculoză. Vacanța apare acum ca o schimbare necesară de activitate

Schäßburg. Segesvár, ed. Nereamia Napocae, Cluj-Napoca, 2004, pp.283-285.

13 *Groß-Kokler Bote*, nr 1063, Schässburg, den 14. Mai 1899, XXI. Jahrgang, p. 4409.

14 Idem, nr. 646, Schässburg, den 17. Mai 1891, XI. Jahrgang, p. 2693.

15 Idem, nr. 806, Schässburg, den 10. Juni 1894, XIV. Jahrgang, p. 3349

16 Idem, nr.1122, Schässburg, den 22. Juni 1900, XXII. Jahrgang, p. 4650

și gen de viață . Odihna și binefacerile naturii par o alternativă tot mai firească la modul de viață urban și industrial, o alternanță a timpului de lucru cu vacanța , timpul călătoriilor , al naturii și al divertismentului.¹⁷

Sighișorenii își vor alege un loc privilegiat de vilegiatură , localitatea Vlăhița (Szt. Kerestbanya) din munții Harghita.. În fiecare an mai ales în anii 90 se organizau mai multe sejururi pe perioada iunie- septembrie , iar animatorul acestor tratamente era medicul orașului Josef Bacon. Pentru anul 1894 aflăm: „*Înștiințare pentru colonia de băi de la Szt. Kerestbanya va funcționa pentru primul sezon din 2 iulie până la 5 august(...) se fac rezervări până pe data de 15 a acestei luni. Rezervările pentru mai târziu se fac pentru cel de-al doilea sezon 6 august-10 septembrie*”.¹⁸ Anul următor organizarea este mult mai bună și se : „... organizează două colonii la această baie de cură. Prima pleacă la 2 iulie orele 3, 56 și durează cinci săptămâni până în 5 august și a doua din 6 august până în 2 septembrie cu plecarea de la orele 11,08. O alta este în luna iunie din 1până în 18 iunie dacă se găsesc participanți” . Acum aflăm și prețul unor astfel de călători care includea pe lângă cura propriu-zisă și transportul. Pentru sezonul din iulie 45 florini, iar pentru cel din august 33 de florini.¹⁹

În concluzie, putem arăta faptul că urbea de pe Târnava Mare are o istorie încărcată nu doar prin intermediul sitului istoric propriu-zis, ci și prin intermediul acțiunilor întreprinse în domeniul turistic. Acest lucru face ca epoca modernă să găsească orașul într-o efervescență, în care loisirul, adică petrecerea timpului liber nu era neglijată.

În acest sens, au organizat un sistem muzeal încheșat, a cărui tradiție continuă până în zilele noastre sub umbrela instituției noastre, oferind publicului vizitator repere cu privire la trecutul istoric, și nu numai, al urbei. De asemenea, au creat în apropierea orașului un loc de recreere, Villa Franka, extrem de apreciat în zilele noastre și locuri de viligiatură, la final de săptămână, în Carpații Orientali și Meridionali, totul culminând cu organizarea *Scopationfest-ului*, un eveniment prin excelență dedicat loisir-ului.

Vedem, deci, că societatea sighișoreană în secolul al XIX-lea era profund integrată în spiritul epocii care cuprindea și noțiuni care țineau de timpul liber și de modalitățile de petrecere ale acestuia, iar paradigmele epocii prefigurau tot mai clar acea atmosferă care a caracterizat societatea europeană până la primul război mondial și care este cunoscută în istorie sub numele de „ La belle époque”.

17 Philippe Aries , Georges Duby, *Istoria vieții private* , ed. Meridiane, București, 1997, vol. VII,p. 203

18 *Groß-Kokler Bote*, nr802, Schässburg, den 13. Mai 1894,XVI. Jahrgang, p. 3333

19 Idem, , nr.850, Schässburg, den 14 .April 1895,XVII. Jahrgang, p. 3534

Freizeit und Gesellschaft.

Die Anfänge des Tourismus in Schäßburg.

(Zusammenfassung)

Die vorliegende Studie zeigt die Entwicklung des Konzepts der Freizeit in Schäßburg in der zweiten Hälfte des neunzehnten Jahrhunderts und wie dieses Konzept zu der Entstehung des Tourismus in der Stadt am Großen Kokel geführt hat.

In diesem Sinne wird die Einweihung des städtischen Geschichtsmuseums und dessen Entwicklung erwähnt, sowie auch die Art und Weise in welcher die Schäßburger während der Jahre an bestimmten Orten ihre Freizeit verbrachten.